

ترجمہ و توضیح

مکاسب

شیخ انصار

بیچ

توضیح و تعلیق

حضرت آیۃ اللہ پایانی

محمد مسعود عباسی

موسسه انتشارات دارالعلم

ترجمه و توضیح مکاسب (بیع) جلد ۴

مؤلف: شیخ انصاری

توضیح و تعلیق: حضرت آیت الله پایانی

ترجمه: محمد مسعود عباسی

ناشر: موسسه انتشارات دارالعلم

تیراژ: ۲۰۰۰ جلد

قیمت: ۴۸۰۰ تومان

نوبت چاپ: اول ۱۳۸۸

قطع و صفحه: وزیری ۴۰۸ صفحه

دفتر مرکزی: قم خیابان ارم، مقابل کوچه ۲۰، پلاک ۲۵۷

تلفن: ۹ / ۷۷۴۴۲۹۸ - فکس: ۷۷۴۱۷۹۸ / تلفن انبار: ۲۹۱۰۱۷۷

دفتر تهران: خیابان انقلاب، ۱۲ فروردین، ساختمان تجاری ناشران

طبقه همکف شماره ۱۸ / ۱۶ تلفن: ۶۶۹۵۵۴۰۵ - ۶۶۹۷۲۸۰۹

چاپ / شرکت چاپ قدس قم، تلفن ۷۷۲۱۳۵۴ فکس ۷۷۴۳۴۴۳

حق چاپ محفوظ و مخصوص ناشر است

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۲۰۴-۰۰۰۰-۱ ۹۷۸-۹۶۴-۲۰۴-۰۰۱۵-۵ دوره ۵

فهرست مطالب

کتاب بیع

تعریف بیع	۱۷
اختصاص معوض به عین	۱۸
منفعت بودن عوض	۱۹
عوض قرار دادن عمل حرّ	۲۰
اقسام حقّ، و حقی که می تواند عوض واقع شود	۲۱
تعریف فقها از بیع و اشکال آنها	۲۴
بهترین تعریف بیع	۲۶
اشکالات تعریف و پاسخ آنها	۲۷
حقیقت صلح	۳۰
حقیقت هبه معوضه	۳۲
حقیقت قرض	۳۴
استعمال بیع در معانی دیگر	۳۵
اشکال این استعمالات	۳۶
صحیح و اعم در «بیع»	۴۰

معاطات

۲۳	حقیقت معاطات
۴۳	صور معاطات
۴۵	حکم معاطات
۴۵	محل نزاع در معاطات
۴۶	تشبیه اباحه، به ملک جایز
۴۶	معاطات به قصد اباحه
۴۷	اشکال سخن محقق ثانی و صاحب جواهر
۴۸	سخن شیخ طوسی و شافعی
۴۹	سخن ابوحنیفه
۵۰	سخن ابن ادریس
۵۲	سخن ابن زهره
۵۴	سخن حلبی
۵۴	سخن محقق حلی
۵۵	سخن علامه حلی
۵۶	سخن شهید اول
۵۶	محل نزاع: به قصد ملکیت
۵۷	سخن محقق ثانی
۶۱	حاصل ایراد محقق ثانی بر سخن مشهور
۶۲	پاسخ ایراد محقق ثانی بر سخن مشهور
۶۳	آیا معاطات - بنابر قول به اباحه - حقیقتاً بیع است؟
۶۵	اقوال فقها در معاطات
۶۷	رأی مشهور

۶۸	رأی عامه در معاطات
۶۹	أقوی: حصول ملکیت
۶۹	۱. استدلال به سیره
۷۰	۲. استدلال به آیه «أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ»
۷۱	۳. استدلال به آیه تجارت
۷۱	۴. استدلال به حدیث سلطنت
۷۲	اشکال دلالت آیات یاد شده
۷۴	اشکال در دلالت سیره
۷۵	بهترین ادله بر قول مختار
۷۶	کاشف الغطا: قول به اباحه، مستلزم قواعد جدیدی است
۸۱	اشکال ادعای کاشف الغطا
۸۹	آیا معاطات، لازم است یا جایز؟
۸۹	مقتضای قواعد: لزوم مطلق
۹۳	ادله لزوم از کتاب و سنت
۹۶	ادله لزوم خصوص بیع
۹۷	قیام اجماع بر عدم لزوم معاطات
۹۹	تشکیک در انعقاد اجماع
۱۰۰	عدم کاشفیت اجماع یاد شده از رأی معصوم
۱۰۰	قول سوم: ملکیت لازم
۱۰۲	ادله عدم لزوم معاطات
۱۰۳	استدلال به حدیث «يَحْلُلُ الْكَلَامُ» بر عدم اباحه یا عدم لزوم
۱۰۴	معانی احتمالی حدیث یاد شده
۱۰۷	اشکالات معانی یاد شده
۱۰۹	برداشتی دیگر از اعتبار کلام، از حدیث یاد شده
۱۱۰	اشعار روایات دیگر بر اعتبار لفظ در بیع

تنبیها ت معاطات	۱۱۲
۱. حقیقت معاطات؟	۱۱۲
حکم شک در اعتبار شرط، در معاطات	۱۱۳
آیا شروط بیع، در معاطات شرط است؟	۱۱۴
شهید اول: برخی شروط، در معاطات معتبر نیست	۱۱۸
اشکال سخن شهید اول	۱۱۹
ریا در معاطات	۱۲۰
خیار در معاطات	۱۲۱
۲. حکم اعطا از طرف یکی	۱۲۳
آیا به مجرد داد و ستد ثمن و مثنی، معاطات منعقد می شود؟	۱۲۴
معیار در معاطات	۱۲۵
معاطات، از اساس، بدون داد و ستد است	۱۲۵
۳. تشخیص با یع از مشتری در معاطات فعلی	۱۲۶
حالات عوضین در معاطات	۱۲۶
۴. اقسام معاطات بر حسب قصد طرفین معاطات	۱۲۹
یک. تملیک مال در ازای مال	۱۲۹
دو. تملیک مال در ازای تملیک	۱۳۰
سه. اباحه مال در ازای عوض	۱۳۲
چهار. اباحه مال در ازای اباحه	۱۳۲
اشکال دو قسم اخیر	۱۳۳
اشکال اول در اباحه تصرفات موقوف بر ملک	۱۳۳
شیوه تصحیح اباحه تصرفات موقوف بر ملک	۱۳۴
۱. محل بحث از قبیل «اعتق عبدك عني» است	۱۳۴
۲. محل بحث از قبیل «شراء من ینعتق علیه» است	۱۳۶
محل بحث از قبیل بیع واهب و عتق او نیست	۱۴۱

۱۴۳	صحت اباحه تصرفات موقوف بر ملک
۱۴۴	اشکال دوم در صحت اباحه در ازای عوض
۱۴۶	حکم اباحه در ازای اباحه
۱۴۷	۵. معاطات در غیر بیع
۱۵۰	معاطات در غیر بیع، از اجاره و هبه
۱۵۰	اشکال معاطات در رهن
۱۵۲	عدم جریان معاطات در وقف
۱۵۳	۶. ملزومات معاطات بنابر قول به تملیک و اباحه
۱۵۳	تلف عوضین - به اجماع - ملزم است
۱۵۵	تلف یکی از عوضین یا بخشی از آن
۱۵۷	اگر یکی از عوضین، دین در ذمه باشد
۱۵۸	حکم نقل عوضین یا یکی از آنها با عقد لازم
۱۶۰	اگر ناقل، عقد جایز باشد
۱۶۱	اگر ناقل، غیر معاوضه باشد
۱۶۲	فروش عین، توسط فضولی
۱۶۳	در آمیختن هر دو کالا یا یکی از آنها
۱۶۴	تصرف مغیر صورت، در عین
۱۶۵	مرگ یکی از طرفین معاطات
۱۶۵	۷. معاطات پس از تلف، بیع است یا معاوضه ای مستقل
۱۶۷	تفریع این بحث بر قول به اباحه
۱۶۸	أقوی: معاطات، پس از تلف، بیع است
۱۶۹	۸. عقد غیر جامع شرایط لزوم، معاطات است یا خیر؟
۱۷۱	قول نخست: معاطات است
۱۷۲	قول دوم: معاطات نیست
۱۷۳	جمع بین دو قول یاد شده

اشکال جمع یاد شده	۱۷۴
صور مسائله	۱۷۶
۱. تقابض، بدون رضایت طرفین به تصرف	۱۷۶
۲. تقابض با رضایت ناشی از اعتقاد ملکیت	۱۷۷
حرمت تصرف در دو صورت یاد شده	۱۷۸
۳. رضایت به تصرف، مستقل از عقد	۱۷۸
الف) کفایت رضایت ارتکازی	۱۷۹
ب) عدم اشتراط انشا به قبض در معاطات	۱۷۹

شروط عقد بیع

یک) ویژگیهای لفظ	۱۸۲
مقدمه: الفاظ عقد بیع	۱۸۲
مشهور: عدم جواز انشا با الفاظ کنایی و مجازی	۱۸۵
جواز انشا با هر لفظی که ظهور عرفی در مقصود دارد	۱۸۷
وقوع بیع با هر لفظی که بر آن دلالت کند	۱۸۸
وقوع غیر بیع با هر لفظی که بر آن دلالت کند	۱۹۰
بهترین جمع میان سخنان فقها	۱۹۲
اشکال اعتماد بر قرائن حالیه	۱۹۴
اسباب شرعی توقیفی بودن عقود	۱۹۵
صیغه مخصوص شرعی برای عقد لازم	۱۹۶
وجوب ایقاع عقد با عناوین متداول شرعی	۱۹۷
دو) الفاظ ایجاب و قبول	۲۰۰
الفاظ قبول	۲۰۵
فرع فقهی: نزاع در الفاظ مشترک عقد	۲۰۷

۲۰۷	سه) عربیت عقد
۲۰۸	عدم اشتباه در ماده و هیئت کلمه
۲۰۹	عربیت همه اجزای عقد
۲۱۰	علم تفصیلی به معنی لفظ عقد
۲۱۱	چهار) ماضی بودن عقد
۲۱۳	پنج) ترتیب میان ایجاب و قبول
۲۱۴	جواز تقدیم قبول
۲۱۶	تفصیل میان الفاظ قبول
۲۱۷	عدم جواز تقدیم قبول با لفظ «قبلت» و مانند آن
۲۲۰	عدم جواز تقدیم قبولی که با لفظ امر است
۲۲۲	اختلاف فقها در صحت تقدیم قبولی که با لفظ امر است
۲۲۲	۱. ممنوع است
۲۲۳	۲. جایز است
۲۲۷	جواز تقدیم قبولی که با لفظ «اشتریت» و مانند آن است
۲۳۱	سستی اجماع منقول بر وجوب تقدیم ایجاب
۲۳۳	تقدیم قبولی که فقط با «قبلت» و مانند آن انشا می شود
۲۳۳	تحقیق: عدم جواز تقدیم قبول
۲۳۴	لزوم تأخیر قبول در مصالحه ای که مشتمل بر معاوضه است
۲۳۵	خلاصه گفتار و اقسام قبول
۲۳۶	مواردی که تقدیم آن جایز است
۲۳۷	شش) موالات میان ایجاب و قبول عقد
۲۳۷	سخن شهید اول
۲۴۰	اشکال سخن شهید اول
۲۴۳	هفت) تنجیز عقد
۲۴۴	اجماع بر این شرط

۲۴۵	علت اشتراط تنجیز
۲۴۸	صور تعلیق در عقود
۲۵۰	تعلیق بر معلوم الحصول، هنگام عقد
۲۵۰	تعلیق بر معلوم الحصول در آینده
۲۵۱	تعلیق بر مشکوک الحصول
۲۵۴	دلایل دیگر تنجیز
۲۵۴	۱. عدم قابلیت انشا برای تعلیق
۲۵۵	۲. لزوم ترتیب مسبب عقد بر عقد
۲۵۸	۳. توقیفی بودن اسباب شرعی
۲۵۹	شک در ترتیب اثر بر انشاء
۲۶۰	شک در شروط مقومه
۲۶۲	هشت) مطابقت میان ایجاب و قبول
۲۶۴	نه) شایستگی طرفین
۲۶۷	عدم اشتراط رضایت در هنگام عقد
۲۶۷	فرع فقهی: اختلاف متعاقدين در شروط صیغه
۲۶۸	اختلاف متعاقدين در موالات، تنجیز و اهلیت
۲۷۰	احکام مقبوض به عقد فاسد
۲۷۰	۱. قاعده ما یضمن
۲۷۰	دلایل ضمان مقبوض با عقد باطل
۲۷۳	قاعده «ما یضمن بصحیحه» و عکس آن
۲۷۴	معنای قاعده «ما یضمن...»
۲۷۴	معنای «عقد» و «ضمان»
۲۷۸	کلیت «عقود»، به اعتبار انواع نیست
۲۸۲	معنی باء در «بصحیحه» و «بفاسده»
	مدارک قاعده «ما یضمن»:

۲۸۴	۱. قاعده اقدام، ۲. خبر «علی الید»
۲۸۵	اشکال قاعده اقدام
۲۸۷	اشکال خبر «علی الید»
۲۸۷	۳. خبر «احترام مال مسلمان»، ۴. قاعده «نفی ضرر»
۲۸۹	ضمان در موردی که نفی به ضامن باز نمی گردد
۲۹۰	عکس قاعده یاد شده
۲۹۱	آیا مستأجر در اجاره باطل، ضامن عین است
۲۹۳	منشأ حکم به ضمان
۲۹۴	مواردی که قاعده یاد شده مانع اغیار نیست
۲۹۴	۱. صیدی که مُحَرِّم آن رابه عاریه می گیرد
۲۹۵	۲. منافع استفاده نشده بیع باطل
۲۹۵	۳. جنین حیوان آبستن در عقد باطل
۲۹۶	۴. عقد شرکت باطل
۲۹۷	مبنای عدم ضمان در عکس قاعده
۲۹۹	مدرک عکس قاعده
۳۰۰	۲. وجوب ردّ مقبوض با بیع باطل
۳۰۱	دلیل حرمت نگهداشتن
۳۰۲	نگهداشتن گناه ندارد
۳۰۳	۳. ضمان منافع
۳۰۴	دلیل نفی ضمان: الخراج بالضمان
۳۰۵	مراد از «ضمان» در «الخراج بالضمان»
۳۰۷	سایر دلایل ضمان
۳۰۸	حکم منافع فوت شده
۳۱۰	قول به عدم ضمان، موافق اصل است
۳۱۲	خلاصه تمامی اقوال در این مسأله

- ۳۱۴..... قول به ضمان خالی از قوت نیست
۴. ضمان مثلی به مثل..... ۳۱۵
- تعریف مشهور از «مثلی»..... ۳۱۵
- تعاریف دیگر «مثلی»..... ۳۲۱
- اصل در موارد شک در مثلی یا قیمی بودن..... ۳۲۴
- مقتضای قاعده در طلا و نقره: ضمان به مثل، سپس به قیمت..... ۳۲۶
- استدلال بر ضمان مثلی به مثل، و قیمی به قیمت..... ۳۲۷
- ضمان مثل یا قیمت در کالایی که مثلی یا قیمی بودن آن اجماعی است..... ۳۳۲
۵. بالاتر بودن قیمت مثلی..... ۳۳۳
- و جوب خرید..... ۳۳۵
- جواز مطالبه در بلد تلف و غیر آن..... ۳۳۶
۶. تعدّر تحویل مثل در مثلی..... ۳۳۷
- تفاوت مطالبه و عدم مطالبه مالک..... ۳۳۷
- ملاک در تعیین قیمت مثل نایاب: روز پرداخت یا روز نایابی..... ۳۳۹
- احتمالات در مسأله و مبانی آنها..... ۳۴۱
- تعدّر عارض و تعدّر ابتدایی..... ۳۴۸
- مراد از «اعواز مثل»..... ۳۵۰
- معیار شناخت قیمت مثل با فرض عدمش..... ۳۵۲
- ملاک قیمت: بلد مطالبه، یا تلف، یا بالاترین آن دو؟..... ۳۵۳
- سقوط مثل از مالیت..... ۳۵۵
- فرع فقهی: تمکن از مثل، پس از پرداخت قیمت..... ۳۵۵
۷. ضمان قیمی به قیمت..... ۳۵۷
- اجماع بر ضمان قیمی به قیمت با میسور بودن مثل..... ۳۵۸
- میسور بودن مثل از همه جهات..... ۳۵۸
- اختلاف نظر فقها در تعیین قیمت کالای دریافتی در عقد باطل..... ۳۶۱

۳۶۲	اصل، ضمان تالف به قیمت روز تلف است
۳۶۴	صحیحۀ ابی ولّاد
۳۷۱	اشکال استدلال به صحیحۀ بر اعتبار قیمت روز ضمان
۳۷۶	استشهاد به صحیحۀ بر ضمان بالاترین قیمت
۳۷۹	استدلال سوم بر بالاترین قیمت: اصل اشتغال
۳۸۰	اعتبار به روز بیع
۳۸۱	در قیمی، پس از تلف، اعتباری به زیادی قیمت نیست
۳۸۱	افزایش قیمت به سبب مکان‌ها
۳۸۲	افزایش قیمت به سبب زیادتى در اصل کالا
۳۸۲	دست نیابی به اصل کالا، در حکم تلف است
۳۸۳	مورد بدل حیلوله
۳۸۴	مراد از تعذر
۳۸۵	آیا مالک می‌تواند الزام به بدل کند؟
۳۸۶	آیا بدل، ملک مالک کالا است، یا برای او مباح است؟
۳۸۷	آیا اصل کالا با اعطای بدل، به ضامن منتقل می‌شود؟
۳۹۱	از قیمت افتادن اصل کالا
۳۹۵	خروج اصل کالا از ملکیت با بقای حق اولویت
۳۹۶	افزایش قیمت کالا پس از پرداخت بدلش
۳۹۷	افزایش قیمت، پس از نایابی و پیش از پرداخت قیمت
۳۹۹	وجوب رد کالا در صورت رفع تعذر
۴۰۰	آیا با تمکن از ردّ عین، غرامت به ملکیت ضامن باز می‌گردد؟
۴۰۳	حکم حبس کالا تا گرفتن بدل
۴۰۴	حکم تلف کالا بواسطه حبس